

په میرو او وزو کی داخلی چنجیان

(Internal Parasites of Sheep and Goats)

د دغه رنخونو واقع
کیدل په افغانستان
کی پیژنډل شوېدی.

۱. تعريف

چنجیان او په خاص دول سره د معدى او کولمو گرد چنجیان د وزو او میرو د تولیداتو لپاره په افغانستان کی مهمه ستونزه او قابل د بحث ده. اقتصادي زیانونه د تولید دکموالی، قیمت د مخنیوی او تداوی په خاطر او د خارویو د مرینې په نتیجه کی منځ ته راھي.

۲. عامل

با وجود د دی چه مختلف دولونه د چنجیو په میرو او وزو کی لیدل شوی او وجود لری اما مهم رنځ تولیدونکی دله ئی د معدى او کولمو گردی چنجیان دی چه له هغوي له جملی څخه همیانکس کانتورتوس (*Haemonchus Contortus*)، باربرپول وارم (Barberpole worm)، واير وارم (Wire worm) چه په زیاته پیمانه سره وینه خورونکی چنجی دی. دغه چنجی په ګرم او مرطوب چاپېږیال کی په بنه دول وده او نموکولی شي.

تيلو دورساګيا (*Ostertagia Circum*) : استراتجيا سرکوم سنکتا (*Telodorsagia*) د معدى نصواری رنګه چنجی دی چه په يخ او لوند چاپېږیال کی بنه نمو او وده کوي او هغه مواد غذائي چه د معدى او کولمو په مکوزا باندي پرانه وی خوري دهاضمى د سيسىتم د وظيفي په اجرا کولو کى مداخله کوي او په خاروی کى اسهال منځ ته راوري دا چنجیان د بانک دلو تولو په نامه سره یادیری څکه چه دېر کم وخت خاروی له منځه وری چه پدی صورت کی خاروی بی کاره او بالاخره تولیدات ئی کم او د هغى په نتیجه کی مالی لاس ته راوري نه له منځه څئي.

په افغانستان کی د خارویو ساری رنخونه

د ایزو فاگوستوموم نوعی (*Oesophagostomum spp*) : دوی د خارویو په لوبو کولمو کی ژوند کوي د هغه له وینی خخه تغذیه کوي او د مجموعی کم خونی به راولو کی چه د همیانکس کانتورتوس (*H. Contortus*) (په واسطه منځ ته راحی مرسته کوي). د تریچورس نوعی – *Trichuris spp* (شلاق لرونکی چنجی): دوی معمولاً په کم تعداد سره موجود وي دوی هم د وینی خخه تغذیه کوي او د عمومی کم خونی سره کوم چه د نورو چنجیانو به واسطه منځ ته راحی مرسته کوي.

مونیزیا (*Monizia*)، (فیته وي د وریجو د دانو په خیر چنجیان): له هضم شوی خوراکي د حیوان خخه تغذیه کوي او بیر کم توان منځ ته راولی. اما په ورو او کم عمره خارویو کی د هغوي د ودي او نمو مخه نيسی او کله کله د کولمو د بندیدو سبب کيري.

فاسیلولا هیپاتیکا (*Fasciola hepatica*)، (د بینی چنجیان) : د افغانستان په هغه منطقو کی چه ژور او په دائمي دول سره او به لري يوه لویه ستونزه خخه پېژندل کيري. دغه چنجی په بنه يا جگر کي او سيرى هغه ته زيان رسوي او په نتیجه کي خاروی ضعيفه، د وزن کمول، کم وزن اخیستل او ھيني وختونو کي د هغه د مرگ سبب کيري.

دیكتوكولوس فلاپیا (*Dictyocaulus filarial*), مولبروس (*Muellerius*) پروتو سترانگیلوس (*Protostrongylus*) (د بیوس چنجیان). دوی موجودیت تنفسی ستونزی منځ ته راولی- خاروی ضعيفه کوي او ھيني وختونه د مرگ سبب کيري. ایمریانوعی (*Eimeria spp*), کوکسیدیا (*Coccidia*) دغه رنځ د کثافاتو رطوبت د موجودیت او بالخصوص په هغه وخت کي چه د خارویو معافیتی سیستم ضعيفه اوسي تړلی دی لکه د لنګون، د مور خخه د بچو د جداکولو او یا د خارویو د انتقال په وخت کي دغه انفکشن د کولمو داخلی سطحی ته زيان رسوي، خاروی ظعیفه، وزن کموی د وزن اخیستل کمیزی او ھيني وختونه د مرینی سبب کيري.

۳. انتقال

د چنجیو د ژوند دوران يوه برخه د حیواناتو په داخل کي صورت نيسی او پاتی برخه ئی په خرگا او چاپېریال کی تیریرو. د چنجیانو بنځه او نر د خاروی د بدنه په داخل کی يو خای کیږي او هګي اچوی او بیا د خاروی د غایطه موادو سره بیرون ته وھی چنجی په هګي کي نمو کوي او بیا له هغی خخه را وزی په فصله موادو کي په ھوانو (لاروا) افکته کونکی چنجیو باندی بدليرو.

په افغانستان کی د خاريو ساري رخونه

وروسته دا له فضله موادو څخه په طرف د وينو حرکت کوي او د هغوي د پاسه ځای نيسى تر خو څاروی ئی د خوراک په وخت کي تير او د دوى د ژوند د دوران مرحله تكميليري. پسلۍ د څارویو د مبتلا کولو لپاره له خطره څخه دک موسم دي. په دوبې کي کله چه پرازیت هګي چاپږیال ته خپروی او په لاروا باندي بدليري کيدا شې چه د ګرمي هوا په نتيجه کي له منځه ولاړ شې. له دوبې څخه وروسته د مني موسم یو بل خطر ناك وخت دي ټکه چه په هغې کي د تودوخي درجه کښته راحي او څوان چنجيان کولی شې چه ژوندي پاتې شې تر هغه وخته پوري تر خو چه د ژمي يخ موسم شروع کېږي. د ګنټرولی محافظتونو په نظر کي نیلو سره د پرازیتی افکشنونو مخه نیولي شو. لکه د چنجيو ضد درملو ورکول، په څوانو لارو سره د څارویو مبتلا کيدو مخنيوی (د بنې اداري او پروگرام په کمک). د يې چنجيان د پسلۍ په اخیر او د اوري په شروع کي صورت نيسى.

۴. اخته کیدونکي څاروی

څوان اونوی زېږيدلی ورغمني او وری د انفكشن په مقابل کي دير حساس وي د هغوي د مرض او بالاخره د مرګ سبب کېږي. بالغه مېږي او وزی هم حساس دي.

۵. ګلينيکي نبني

هغه څاروی چه چنجي ولري مختلفي علامي له ځانه بشائي او د موجوده پرازیت دنواعي پوري اړه لري عمومي نبني ئي د رشت يا ځير جلد، اسهال يا نس ناسته، ضعيفوالی، ستومانتيا، د وزن له لاسه ورکول، د لاندي جامي په ناحيې کي پرسوب او بي اشتھائي څخه دي.

هغه څاروی چه په همانکس کانتارتوس (*H. Contortus*) مبتلا اوسي په هغه کي د ويني لبروالۍ او د سترګتو مخاطي غشائي کم رنګه کيدل او د جامي لاندي پرسوب ليدل کېږي. هر څومره چه مریضي سخته وي په هماګه اندازه د ويني اندازه زیاته کمېږي او د څاروی د مرینې سبب کېږي ټکه چې د تيلورساجيا - *Teloorsagia* (اوسترتاھيا - *Ostertagia*، سرکومسینيټا - *Circumcineta*) او تريخوسترانګلیوس کولو برنيفورمس *Trichostrongyus Colubriformis*) تعداد هغه اندازه ته ورسېږي چه مریضي منځ ته راوري نو د هغوي ګلينيکي عاليم نس ناسته ده.

۶. غيري معمولی موندنی

د مره څاروی جسد باید څيری شې او د هغه په کولمو، معده او ینه يا جګر د دی چنجيانو د

په افغانستان کی د خاریو ساری رخونه

موجودیت لپاره وکتل شی. حینی د دی چنجبانو په رنو سترگو سره پداسی حال کی چه د اعضاو پوری نښتی وی لیدل کیږي.

٧. تشخیص

په لابراتواری آزموینو کی د وینی کم والی (کمه اندازه PCV). د زیاتو هګیو موجودیت په موادو غایطه کی او د پلازما د پروتینو د دلاسه ورکول په ګوته کیږي. همدارنګه د وینی کمبود د خاروی د سترگو د لاندینی زیرمی د مخاطی برخی د رنگ په لیدلو سره تشخیص کیدلای شی. یو چارت چه د (FAMACHA) په نامه سره یادیږي او په جنوبی افریقا کی چور شویدی د هغې په مرسته بدون د لابراتواری آزموینه څخه د وینی د لبروالی اندازه معلومیدای شی، پدی آزموینه کی د سترگی د لاندی زیرمی رنگ د چارت د مختلفو رنگونو سره کتل کیږي په کوم کی چه د میرو د سترگو د پنځو مختلفو مرحلو د وینی لبروالی درج شویدی.

- ۱. سور - او پوره وینه، ۲. سور - ګلپی - وینه پوره، ۳. (ګلپی - لرغوندی کم خونه)، ۴. (ګلپی - سپین رنگه - کم خونه)، ۵. (سپین - زیاد کم خون). څرنګه چه کم خونی د هیماتکس کانتارتوس (H. Contortus) د انفکشن په صورت کی منځ ته راځی نو ددی جدول په لرلو سره به د هغوي په تداوی کی د مرستی څخه خالی نه اوسي.

٨. درمنه

مختلف د چنجو ضد درمل په مختلفو فورمولونو او شکلونو سره موجود دی چه د شربت، گولی، پیچکاری او یا د خورو او دا سکلو د اوبو د ګپولو سره څارویو ته ورکول کیږي. د درملنی طریقه د پرازیتونو د نوعی او جغرافیائی موقعیت د چاپریال سره فرق کوي. درمل باید هغه وخت استعمال شی چه مؤثریت ئی وليدل شی دا حالت کیدلای شی چه د درملو استعمال کم او صرف هغه وخت صورت ونیسی چه واقعی ضرورت ورته وليدل شی. احتیاط وکړي چه انتخابی درمل د همدغه چنجبانو لپاره انتخاب کړي.

دا کار د (FEC) د لابراتواری آزموینی چه د یوه تکره داکتر وترنر او یا د لابراتوار او یا د یو پوهنځی د پرازیتونوژی په لابراتوار کی سرته ورسیږی حیواناتو ته باید د FAMACHA چارت په نظر کی نیولو څخه وروسته تداوی شی او یا داچه په ستراتیژیکی ډول سره په یوه مناسب وخت د منی او پسلی په موسم کی بالخصوص د لئکون په وخت کی دا درمل استعمال شی.

۹. مخنيوي او ڪنترول

لویه ستونزه په مېرو او وزوکی د نیماتوود د چنجیانو (بالخصوص هیمانکس کانتورتوس H. Contortus) د مخنيوي په خاطر د معمولی چنجیانو د مقاومت پیداکول د مختلفو نوعو درملوکي دی دا مقاومت د دی درملو د متداوم استعمال بالخصوص په هغه وخت کي چه دوز یا اندازه ئي مکمل استعمال نه شی منځ ته راخي. موثر ڪنترول او تداوى یواхи ددرملو په استعمال سره منځ ته نه شی راتلای. د چنجيو ضد درملو د استعمال سره باید د څرخای تبدیلول او د پرازیت د میزان د منځه ورل په نظر کي ونیول شی.

د ججوري پرسيدل – د مایعاتو
راتولیدل د زنی لاندی.

د سترگو د رنگ چارت FAMACHA
چه دکم خونی د درجی د معلومولو لپاره
استعمالیږي.

د پیوس بالغه چنجی د پیوس د نلکو په
منځ ئی.

